

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของเกษตรกร ในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

Factors related to wellness of farmers in Hangdong District, Chiang Mai Province

ชฎาพร พรหมเผ่า¹, ภาณุพันธุ์ ประภาติกุล^{1*}, สุรพล เศรษฐบุตร¹, และต่อนภา พุสดี²
Chadaporn Phrompa¹, Panuphan Prapatigul^{1*}, Suraphol Sresthaputra¹,
and Tonapa Pusadee²

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของเกษตรกรในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ในปีการเพาะปลูก 2560/2561 กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี จำนวน 183 ราย ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีความเชื่อมั่น 0.70 ในช่วงเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม พ.ศ.2561 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สถิติอ้างอิงเพื่อทดสอบสมมติฐานคือ การวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 58.36 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และมีประสบการณ์ในการปลูกข้าวเฉลี่ย 34.50 ปี ในปีเพาะปลูก 2560/2561 พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 7.10 ไร่ มีรายได้จากการปลูกข้าวเฉลี่ย 33,195.41 บาท และเกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สินคงค้าง ทั้งนี้จำนวนช่องทางที่เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารการเกษตรเฉลี่ย 1.97 ช่องทาง ทั้งนี้เกษตรกรมีสุขภาวะทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า จำนวนแรงงานการเกษตรในครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสุขภาวะของเกษตรกรในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ดังนั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการใช้เครื่องจักรกลให้มากขึ้น ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาจำนวนแรงงานที่ลดลงควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพการผลิตข้าวของเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพการผลิตที่ดีขึ้นตามไปด้วย

คำสำคัญ: สุขภาวะ, หางดง, เชียงใหม่

ABSTRACT: The main objective of this research aimed to study the factors related to wellness of farmers in Hangdong District, Chiang Mai Province of project in 2017/2018 crop year. The participants of the sample were 183 farmers who are the farmers of Hangdong District Agricultural Extension office. The study data were collected using interview form the reliability was 0.07. The Research data was collected through interviews form the reliability was 0.07 schedules of the farmers during April to May 2019. Descriptive statistics include Frequency, Percentage, Mean, Maximum, Minimum, Standard deviation and inferential statistics to test hypothesis in multiple regression

¹ สาขาวิชาการส่งเสริมการเกษตรและการพัฒนาชนบท ภาควิชาพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Department of Agricultural Extension and Rural Development Department of Agricultural Economics Chiang Mai University

² สาขาวิชาพืชไร่ ภาควิชาพืชศาสตร์และปฐพีศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Division of agronomy Department of Plant science and Natural Resource of Agricultural Economics Chiang Mai University

* Corresponding author: panuphan69@gmail.com

analysis were used to analyze the data. The study indicated that farmers are male with an average age of 58.38 years and educated in the primary level. The average experience of rice cultivation was 34.50 years. In the years of cultivation 2017/2018, the average annual growing rice area was 7.10 Rai. The average income from growing seasonal rice was 33,195.41 bath and the most farmers had debt. Most of farmers receive news about farming and contacting with Hangdong district Agricultural Extension office on average 1.97 times. However, the farmer's wellness was moderate. From hypothesis testing, it was found that household labors was statistically significantly positively correlated with the wellness of the farmers at the level of 0.05. ($P < 0.05$). Therefore, government officials or relevant officials should pay particular attention to encouraging farmers to use more machinery, which should help compensate for the reduced labor force. This should lead to the development of technology and innovation that should help the agricultural sector to have more productivity with less reliance on labor.

Keyword: Wellness, Hangdong, Chiang Mai

บทนำ

ข้าวเป็นพืชอาหารที่สำคัญชนิดหนึ่งของโลก และเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย โดยสถานการณ์การผลิตข้าวในปัจจุบันของประเทศไทยในช่วงฤดูเพาะปลูกปี 2559/2560 ที่ผ่านมา พบว่าผลผลิตข้าวนาปีและข้าวนาปรังลดลง และราคาข้าวก็มีแนวโน้มลดลงเช่นกัน เนื่องจากสถานการณ์ภัยแล้งปริมาณน้ำในเขื่อนมีไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559) ประกอบกับในปัจจุบันเกษตรกรมีต้นทุนการผลิตข้าวสูงขึ้น เนื่องจากมีการพึ่งพิงปัจจัยการผลิตที่มีราคาสูง เช่น ปุ๋ยเคมี สารป้องกันกำจัดศัตรูข้าว และน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น และการนำวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และเครื่องจักรกลที่มีขนาดใหญ่เข้ามาช่วยเพิ่มผลผลิตข้าว อันจะเป็นการลดความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศน์ เกิดการกระจายและ การเพิ่มขึ้นของมลพิษในสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในดิน น้ำ อากาศ และในตัวคน ซึ่งล้วนสร้างผลกระทบทางตรงและทางอ้อมให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในปัจจุบัน

อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ จากรายงานสถานการณ์การผลิตข้าวในปี พ.ศ.2561 พบว่าเกษตรกรในพื้นที่ยังคงประสบปัญหาาราคาข้าวที่ไม่แน่นอน ผลผลิตต่อไร่ลดลง และไม่มีมาตรฐานรับรองการผลิตข้าวจากภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอหางดง, 2560) รวมถึงการผลิตที่ต้องพึ่งพิงระบบต่างๆ จากภายนอกที่เกษตรกรไม่สามารถควบคุมปัจจัยเหล่านี้ไว้ได้ เช่น นโยบายของรัฐบาล ราคาผลผลิต การรับซื้อจากพ่อค้า และกระแสเศรษฐกิจ

ของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น ทำให้เกษตรกรประสบปัญหาหลายอย่างทั้งด้านต้นทุนการผลิตและด้านคุณภาพผลผลิตที่ไม่ได้มาตรฐานจนนำไปสู่การเป็นหนี้สินภาคครัวเรือน ในขณะที่เกษตรกรบางส่วนไม่มีเอกสารสิทธิที่ดิน เนื่องด้วยพื้นที่ปลูกข้าวตั้งอยู่ในเขตอุทยานดอยสุเทพ-ปุย และเขตป่าสงวนแห่งชาติ จึงไม่สามารถนำที่ดินไปค้าประกันเงินกู้ได้ เป็นต้น จากการที่เกษตรกรจำเป็นต้องประกอบอาชีพปลูกข้าวภายใต้วิถีสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอันย่อมส่งผลกระทบต่อเกษตรกรมีระดับสุขภาวะในด้านต่างๆ ถดถอยลงอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ซึ่งในการวิจัยนี้ได้จำกัดความหมายของคำว่า "สุขภาวะ" คือ เมื่อเกษตรกรมีร่างกายที่แข็งแรงก็ย่อมจะส่งผลทำให้มีจิตใจแจ่มใสสามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลหรือสังคมแวดล้อมได้ จนนำไปสู่ความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหมาะสมตามลำดับ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของเกษตรกรในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โดยจะทำการศึกษาเกี่ยวกับระดับสุขภาวะของเกษตรกรในปัจจุบัน ปัจจัยมีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของเกษตรกร และปัญหา ความต้องการ ตลอดจนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสุขภาวะของเกษตรกร ทั้งนี้เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนเพื่อพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรให้กับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ให้สามารถยกระดับสุขภาวะของเกษตรกรให้สูงขึ้น และทำให้เกิดความมั่นคงในอาชีพเกษตรกร ตลอดจนจนเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้นต่อไป

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม พ.ศ.2561 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปีที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรอำเภอหางดง ปีการเพาะปลูก 2560/2561 จำนวนทั้งหมด 1,700 ราย ทำการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ระดับ 0.07 (1979 อ้างถึงในสุชาติ, 2555) ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่าง 183 ราย และทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.70 ซึ่งประกอบด้วย ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานบางประการทางเศรษฐกิจและสังคม ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับระดับสุขภาพะของเกษตรกร โดยกำหนดค่าคะแนน ดังนี้ ตอบว่าไม่เคย = 1 / บางครั้ง = 2 / บ่อยครั้ง = 3 และเป็นประจำ = 4 โดยผู้วิจัยได้มีการกำหนดค่าเฉลี่ยเพื่อการแปลผลระดับสุขภาพะดังนี้ 1.00 – 1.75 หมายถึง สุขภาพะแย่ 1.76 – 2.51 หมายถึง สุขภาพะเสี่ยง 2.52 – 3.27 หมายถึง สุขภาพะปานกลาง และ 3.28 – 4.00 หมายถึง สุขภาพะดี และตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะต่อสุขภาพะของเกษตรกร ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้นั้นผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

และใช้สถิติเชิงอ้างอิงเพื่อทดสอบสมมติฐาน คือ การวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression) ทั้งนี้เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานบางประการทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่เพศชาย อายุเฉลี่ย 58.36 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา และมีประสบการณ์การปลูกข้าวเฉลี่ย 34.50 ปี ในปีการเพาะปลูก 2560/2561 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แรงงานครัวเรือนร่วมกับการจ้างแรงงาน การเข้ารับการรักษาของเกษตรกร (ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ปี พ.ศ.2560 ถึงวันสัมภาษณ์) เฉลี่ย 3.22 ครั้ง รายได้ทั้งหมดของเกษตรกรเฉลี่ย 107,693.99 บาท โดยมีขนาดพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 7.07 ไร่ ปริมาณผลผลิตข้าวต่อไร่เฉลี่ย 696.47 ซึ่งสามารถสร้างรายได้จากการปลูกข้าวเฉลี่ย 33,195.41 บาท รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 5,427.32 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สิน ลักษณะการถือครองที่ดินเพาะปลูกส่วนใหญ่เป็นการเช่าเพื่อทำการปลูกข้าว ทั้งนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม โดยเกษตรกรส่วนใหญ่จะได้รับข่าวสารด้านการเกษตรเฉลี่ย 1.97 ช่องทาง โดยได้รับข่าวสารดังกล่าวจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่มากที่สุด (Table 1)

Table 1 The personal Information, economic and social status of farmers in Hangdong District, Chiang Mai Province

Variable	Mean	S.D.
1. Sex (X_1)	0.58	0.495
2. Age (X_2)	58.36	7.376
3. Education Level (X_3)	5.49	2.233
4. Experience of season rice (X_4)	34.50	9.760
5. Physical Examination (From June to the interview date)(X_5)	3.22	0.418
6. All income of season rice (X_6)	107,693.99	32,704.543
7. Area of season rice (X_7)	7.07	5.152
8. Household Labors (X_8)	0.40	0.491
9. Rice quantity from season rice (X_9)	696.47	221.677
10. Income from season rice (X_{10})	33,195.41	76,712.802
11. Outcome of season rice (X_{11})	5,427.32	21,920.16
12. Debt (X_{12})	0.52	0.501
13. Land allocation (X_{13})	0.26	0.441
14. Social status (X_{14})	0.01	0.104
15. Number of channel of receiving Information of agriculture (X_{15})	1.97	0.828

2. ระดับสุขภาวะของเกษตรกรในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้มีการแบ่งประเด็นของสุขภาวะของเกษตรกรออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางจิตวิญญาณ (ประเวศ, 2549) โดยผู้วิจัยได้มีการกำหนดค่าเฉลี่ยเพื่อการแปลผลระดับสุขภาวะดังนี้ 1.00 – 1.75 หมายถึง สุขภาวะแย่มาก 1.76 – 2.51 หมายถึง สุขภาวะเสี่ยง 2.52 – 3.27 หมายถึง สุขภาวะปานกลาง และ 3.28 – 4.00 หมายถึง สุขภาวะดี และเมื่อทำการวิเคราะห์ระดับสุขภาวะในแต่ละด้านของเกษตรกรจะสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) ด้านสุขภาวะทางกาย พบว่า เกษตรกรมีระดับสุขภาวะทางกายในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.62 คะแนน) โดยมีระดับสุขภาวะทางกายอยู่ในระดับแย่มาก 3 ประเด็น ได้แก่ 1) เกษตรกรมักจะมีอาการปวดหัว คลื่นไส้ อาเจียน ฯลฯ หลังจากการฉีดพ่นสารเคมี/ใส่ปุ๋ยเคมีในนาข้าว (ค่าเฉลี่ย 1.43 คะแนน) 2) เกษตรกรมีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (ค่าเฉลี่ย 1.43 คะแนน) และ 3) เกษตรกรมีการสูบบุหรี่ (ค่าเฉลี่ย 1.40 คะแนน) ตามลำดับ

2) ด้านสุขภาวะทางจิต พบว่า เกษตรกรมีระดับสุขภาวะทางจิตในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.65 คะแนน) โดยมีระดับสุขภาวะทางจิตอยู่ในระดับแย่มาก 2 ประเด็น ได้แก่ 1) เกษตรกรมักจะมีรู้สึกกังวลและเป็นทุกข์เกี่ยวกับการมีหนี้สิน (ค่าเฉลี่ย 1.61 คะแนน) และ 2) เกษตรกรมักจะไม่ประสบความสำเร็จในอาชีพเกษตรกร ผู้ปลูกข้าว (ค่าเฉลี่ย 1.53 คะแนน) ตามลำดับ

3) ด้านสุขภาวะทางสังคม พบว่า เกษตรกรมี

ระดับสุขภาวะทางสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.10 คะแนน) โดยมีระดับสุขภาวะทางสังคมอยู่ในระดับแย่มาก 1 ประเด็น คือ ภายในชุมชนของเกษตรกรจะมีการแลกเปลี่ยนแรงงานในการปลูกข้าว เช่น ลงแขกดำนา ลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 1.10 คะแนน)

4) ด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณ พบว่า เกษตรกรมีระดับสุขภาวะทางจิตวิญญาณในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.94 คะแนน) โดยมีระดับสุขภาวะทางจิตวิญญาณอยู่ในระดับปานกลาง 3 ประเด็น คือ 1) เกษตรกรสามารถจัดการโรค แมลง ศัตรูพืชด้วยวิธีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (ชีววิธี) (ค่าเฉลี่ย 2.16 คะแนน) 2) เกษตรกรนำความรู้เกี่ยวกับวิธีการผลิตข้าวปลอดสารพิษหรือข้าวอินทรีย์มาประยุกต์ใช้ในการปลูกข้าว (ค่าเฉลี่ย 2.14 คะแนน) และ 3) เมื่อเกษตรกรประสบกับปัญหาสุขภาพ เช่น น้ำท่วม พายุ และอื่น ๆ เกษตรกรสามารถแก้ไขปัญหาได้ทุกครั้ง (ค่าเฉลี่ย 1.83 คะแนน) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน พบว่า เกษตรกรมีระดับสุขภาวะอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.83 คะแนน) เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดของระดับสุขภาวะทั้ง 4 ด้าน สามารถแสดงผลได้ดังนี้ 1) เกษตรกรมีระดับสุขภาวะทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.10) 2) เกษตรกรมีระดับสุขภาวะทางจิตอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.94) 3) เกษตรกรมีระดับสุขภาวะทางจิตอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.65) และ 4) เกษตรกรมีระดับสุขภาวะทางกายอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.62) ตามลำดับ (Table 2)

Table 2 Wellness of farmers in Hangdong District, Chiang Mai Province

Wellness of Farmers	Mean	S.D.	Translate
1) Physical Wellness	2.62	0.7905	moderate wellness
2) Mental Wellness	2.65	0.7096	moderate wellness
3) Social Wellness	3.10	0.6337	moderate wellness
4) Spiritual Wellness	2.94	0.8086	moderate wellness
Total	2.83	0.7356	moderate wellness

Note: 3.28 – 4.00 score means good wellness 2.52 – 3.27 score means moderate wellness 1.76 – 2.51 score means risk wellness 1.00 – 1.75 score means poor wellness

3. ปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะต่อสุขภาพของเกษตรกรในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

พบว่า เกษตรกรมีปัญหาเรื่องแหล่งน้ำและภัยทางธรรมชาติมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 19.8 อาจเนื่องมาจากบางตำบลประสบปัญหาภาวะจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ได้แก่ ฝนทิ้งช่วง แห้งแล้ง น้ำท่วม และแมลงศัตรูพืช ซึ่งสร้างปัญหาให้กับเกษตรกรรวมไปถึงผลผลิตข้าวที่ได้ลดลง รองลงมาคือ ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับแรงงานการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 19.3 ซึ่งเป็นแรงงานภาคเกษตรที่กำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้น ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมให้เกษตรกรนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต เพราะเมื่อเกษตรกรมีอายุสูงขึ้น การเรียนรู้นวัตกรรมก็ทำได้ไม่เต็มที่ ดังนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่จึงมีความต้องการอยากให้นักวิชาการรัฐที่เกี่ยวข้องสร้างนโยบายต่างๆ ที่จะเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรมมากขึ้น

เกษตรกรส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะในเรื่องการสนับสนุนให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.7 ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่าย ราคาถูก และไม่สลับซับซ้อน ตลอดจนรัฐบาลจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนชาวบ้าน สถาบันเกษตรกร และองค์กรพัฒนาเอกชนที่

ไม่แสวงหากำไรเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรและการสนับสนุนกลุ่มแรงงานภาคการเกษตรรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพ เพื่อให้เกิดสนใจในการประกอบอาชีพการเกษตร เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรดังกล่าวจะสามารถเรียนรู้และปรับตัวได้เร็วกับเทคโนโลยีสมัยใหม่

4. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพของเกษตรกรในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

การทดสอบสมมติฐานเพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพของเกษตรกรในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression) ปรากฏว่าค่า F เท่ากับ 8.117; Sig เท่ากับ 0.005 หมายความว่า มีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวที่มีความสัมพันธ์กัน เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Multiple Coefficients of Determination, R^2) พบว่า $R^2 = 0.043$ ($p = 0.000$) คือ ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามได้ร้อยละ 4.3

ซึ่งจากการทดสอบมีตัวแปรอิสระ 1 ตัว คือ จำนวนแรงงานการเกษตรในครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Table 3)

Table 3 Regression coefficient of independent variable with wellness of farmers in Hangdong District, Chiang Mai Province

Variable	Unstandardized coefficients (B)	t	Sig.
(constant)	103.698		0.000
household Labors (X_1)	4.735	2.849	0.005*
R = 0.207	$R^2 = 0.043$	SEE = 10.98115	F = 8.117
Sig. of F = 0.005			

Remark: Significant at *0.05 and lower that

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพของเกษตรกรในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จำนวนแรงงานการเกษตรในครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับสุขภาพของเกษตรกรในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ หมายความว่าเกษตรกรที่มีจำนวนแรงงานการเกษตรในครัวเรือนมากจะมีระดับสุขภาพที่ดีกว่าเกษตรกรที่มีจำนวน

แรงงานการเกษตรในครัวเรือนน้อย อาจเนื่องมาจากเกษตรกรที่มีจำนวนแรงงานการเกษตรในครัวเรือนมากจะสามารถบริหารจัดการแรงงาน แบ่งหน้าที่ตามความเหมาะสม และสามารถทำการเพาะปลูกข้าวได้ตามเวลา นอกจากนี้เกษตรกรสามารถออกไปทำงานรับจ้างอื่นๆ เพื่อสร้างรายได้นอกภาคเกษตรให้กับครอบครัวได้

วิจารณ์

จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาสุขภาพร่างกายโดยส่วนใหญ่จะมีอาการภายหลังจากการปลูกข้าว ได้แก่ ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ปวดข้อและปวดไหล่ เป็นต้น อาจเนื่องมาจากเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีอายุค่อนข้างมากประกอบกับการที่คนรุ่นใหม่ในพื้นที่ส่วนใหญ่มักจะมีปฏิเสธรการทำงานที่คนรุ่นใหม่ที่ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพการปลูกข้าวจากรุ่นพ่อแม่ ซึ่งอาจเป็นอีกหนึ่งเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดสถานการณ์การขาดแคลนแรงงานที่ใช้ในการปลูกข้าวในพื้นที่ ส่งผลทำให้เกษตรกรบางรายต้องพึ่งพาเครื่องจักรกล เช่น รถแทรกเตอร์ รถปลูกข้าว และรถเกี่ยวข้าว เป็นต้น ในลักษณะการจ้างเหมา ซึ่งจะทำได้ต้นทุนการผลิตข้าวเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ในขณะที่ผลตอบแทนจากการผลิตข้าวของเกษตรกรก็ย่อมลดน้อยลงเช่นเดียวกัน และย่อมทำให้แนวโน้มการเกิดผลกระทบต่อสุขภาพในด้านต่าง ๆ ของเกษตรกรจะมีสภาวะแย่จนถึงสภาวะเสี่ยงในที่สุด ดังนั้นการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรขึ้นเพื่อขอรับการสนับสนุนเครื่องจักรกลทางการเกษตรจากหน่วยงานรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่หรือการจัดหาเครื่องจักรกลที่จำเป็นมาใช้ในกลุ่มเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่สุดในขณะนี้ควบคู่กับการพัฒนาระบบบริหารจัดการเครื่องจักรกลดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรในพื้นที่สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ ตลอดจนจะนำไปสู่การรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายผลผลิตข้าวหรือรวมกลุ่มเพื่อแปรรูปข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โชคชัยชาญ วิโรจน์สัตตบุษย์ และคณะ (2562) ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของสังคมสูงวัยต่อผลิตภาพแรงงานในภาคการเกษตรไทย พบว่า การส่งเสริมการทำเกษตรขนาดใหญ่และการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรเข้ามาช่วยจะทำให้ผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรดีขึ้น และควรมีการสนับสนุนให้เกษตรกรใช้เครื่องจักรกลมากขึ้น เพื่อช่วยชดเชยแรงงานของเกษตรกร ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่จะช่วยให้ภาคการเกษตรมีศักยภาพในการผลิตเพิ่มขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีระดับสุขภาพภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีสุขภาพทางสังคมดีที่สุด รองลงมาคือ สุขภาพทางจิตวิญญาณ สุขภาพทางจิต และสุขภาพทางกาย ซึ่งจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า มีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพคือ จำนวนแรงงานการเกษตรในครัวเรือน ในขณะที่เดียวกันก็สะท้อนให้เห็นข้อจำกัดของเกษตรกรที่มีอายุมากและมีระดับการศึกษาต่ำ ดังนั้น

เพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีสุขภาพที่ดีขึ้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอข้อเสนอนี้ 1) ควรให้การส่งเสริมสุขภาพของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ดังนี้ 1) ควรให้การส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับสุขภาพด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เพื่อเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีแก่กลุ่มเป้าหมายทั้งเกษตรกรผู้ปลูกข้าว สมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว และลูกหลานของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว เป็นต้น และ 2) เจ้าหน้าที่รัฐหรือเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญโดยเฉพาะการส่งเสริมให้เกษตรกรใช้เครื่องจักรกลมากขึ้นซึ่งจะช่วยชดเชยจำนวนแรงงานที่ลดลง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่จะช่วยให้ภาคการเกษตรมีศักยภาพในการผลิตเพิ่มขึ้นโดยพึ่งพาแรงงานน้อยลง

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2559. *ฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกร*. (มีนาคม). [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://ssnet.doae.go.th/wp-content/uploads/2016/05/ทะเบียนเกษตรกร-24-11-edit.pdf> ค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2561
- โชคชัยชาญ วิโรจน์สัตตบุษย์ วลีรัตน์ สุพรรณชาติ และ สุวรรณ ประณีตวาทกุล. 2562. ผลกระทบของสังคมสูงวัยต่อผลิตภาพแรงงานในภาคการเกษตรไทย. *แก่นเกษตร*. 47 (3): 419-432
- ประเวศ วะสี. (2549). การพัฒนาระบบสุขภาพชุมชนสุขภาพะชุมชนเป็นรากฐานของสุขภาพะทั้งหมด. กรุงเทพฯ: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2555. *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2559. *สถิติการเกษตรของประเทศไทย*. (มีนาคม). [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.oae.go.th/download/download_journal/2560/yearbook59.pdf ค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2561
- สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. 2559. *โรคจากการประกอบอาชีพภาคเกษตร*. รายงาน (สิงหาคม). <http://www.envoc.dcdc.moph.go.th/contents?g=7> ค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2561